

4. Beljaeva O.Ju., Serdjuk V.N. Psihologicheskie aspekty novoj metodiki prepodavanija inostrannogo jazyka v vysshej shkole / Beljaeva O.Ju., Serdjuk V.N. // Metodichni ta psihologo-pedagogichni problemi vikladannja inozemnih mov na suchasnomu etapi: Materiali Mizhnarodnoi naukovo-metodichnoi konferencii. – H.: HNU imeni V.N. Karazina. – 2013. – P. 28.
5. Vitlin Zh.L. Obuchenie vzroslyh inostrannomu jazyku: Voprosy teorii i praktiki / Vitlin Zh.L. – M.: Pedagogika, 1978. – 168 p.
6. Vladislavlev A.P. Nepreryvnoe obrazovanie: Problemy i perspektivy / Vladislavlev A.P. – M.: Mol. gvardija, 1978. – 175 p.
7. Vozrastnye osobennosti umstvennoj dejatel'nosti vzroslyh: Sb. nauchnyh trudov pod red. E.I. Stepanovoj. – L.: Izd-vo NII obshhego obrazovanija vzroslyh APN SSSR, 1974. – 89 p.
8. Koval'ova A.V. Innovacijni tehnologii' formuvannja inshomovnoi' profesijnoi' kompetencii' / Koval'ova A.V. // Metodychni ta psihologo-pedagogichni problemy vykladannja inozemnyh mov na suchasnomu etapi: Materialy Mizhnarodnoi' naukovo-metodychnoi' konferencii'. – H.: HNU imeni V.N. Karazina. – 2013. – P. 73.
9. Mal'kovskij G. Vyvchennja anglijs'koi' movy v aspekti masovoi' svidomosti / Mal'kovskij G. // Inozemni movy v navchal'nyh zakladah. – 2003. – № 3. – P. 190-192.
10. Ljaskovs'ka O.A. Kooperativno-interaktyvni tehnologii' navchannja inozemnyh mov / Ljaskovs'ka O.A. // Inozemni movy. – 2005. – №1. – P 21-24.
11. Razvitie psihofiziologicheskikh funkcij vzroslyh ljudej / E.I. Stepanova, N.G. Zyrjanova, N.A. Roze . – M.: Pedagogika, 1977. – 198 p.
12. Sokolov A.N. Vnutrennjaja rech' i myshlenie / Sokolov A.N. – M.: , 1967. – 189 p.
13. Teoreticheskie osnovy nepreryvnogo obrazovanija / Pod red. V.G. Onushkina. – M. : Pedagogika, 1987. – 208 p.
14. Santrock John W. Adult Development and Aging / Santrock John W. // Wm. C. Brown Publishers. – 1985. – 538 p.

УДК 792.071.2.028:784.9:378.14

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО АКТОРА МУЗИЧНО- ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ

Гринь Л.О., к.пед.н., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

l-grin@ukr.net

У статті розглядається модель вокальної підготовки, в основу якої покладений педагогічний процес, спрямований на фахову підготовку та формування творчої активної особистості студента. В основу моделювання покладено загальноприйняті вимоги побудови педагогічних моделей і складається вона з 4 модулів: концептуально-цільового, змістового, організаційно-діяльнісного, оцінно-результативного. Усі чотири модулі поєднані функціональними зв'язками. Доведено, що процес підготовки має проходити в три етапи (діагностично-прогностувальний, базовий та усвідомлено-реалізаційний) і відбуватися із використанням різноманітних форм і методів навчання.

Ключові слова: структурно-функціональна модель, етап, модуль, методи та форми навчання.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ВОКАЛЬНОЇ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО АКТЕРА МУЗИКАЛЬНО-ДРАМАТИЧЕСКОГО ТЕАТРА

Гринь Л.А.

Запорізький національний університет, ул. Жуковського, 66, г. Запоріжжє, Україна

l-grin@ukr.net

В статті розглядається модель вокальної підготовки, в основу якої покладено педагогічний процес, направлений на спеціалізовану підготовку і формування творчої активної особистості студента. За основу моделювання взяті загальноприйняті умови побудови педагогічних моделей, що складаються з 4-х модулів: концептуально-цільового, змістового, організаційно-діяльного, оціночно-результативного. Всі чотири модулі об'єднані функціональними зв'язками. Доводиться, що процес підготовки повинен проходити в три етапи (діагностично-прогностичний, базовий і освітлено-реалізаційний) з використанням різноманітних форм і методів навчання.

Ключові слова: структурно-функціональна модель, етап, модуль, методи і форми навчання.

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL OF VOCAL TRAINING FUTURE ACTORS OF MUSIC AND DRAMA THEATRE

Grin L. A.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

l-grin@ukr.net

The article studies the model of vocal training, which is based on the pedagogical process, aimed at professional training and formation of creative and active individuality of a student. The modelling is based on common requirements of pedagogical models formation and consists of 4 modules: conceptual-target, contents, organizational-active, evaluative-effective. All of the modules are combined by functional connections. In the article is said, that the training process should take place in three stages (diagnostic-prognostic, basic and realized-realizable) and must using the following forms and methods: forms – individual classes, lectures, practical classes, master classes, ensemble and solo performance, participation in artistic activities (concert, festival, competition), reporting at seminars, conferences, scientific meetings; methods – explanatory-illustrative, reproductive, situation of creativity searching.

Key words: structural and functional model, stage, module, educational methods and forms.

Сучасні соціокультурні зміни українського суспільства зумовлюють стрімке зростання ролі майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти як представників творчої інтелігенції країни. Їх діяльність спрямована на формування духовності нації, морально-естетичних цінностей громадян України, збереження національно-культурних традицій. Тому актуалізується проблема розвитку професійної освіти у вищих навчальних закладах з напрямку підготовки «Театральне мистецтво». Зокрема, удосконалення змісту фахової підготовки майбутніх акторів музично-драматичного театру, створення та втілення в практику роботи вищої школи новітніх методик викладання профільюючих дисциплін особливо важливі в умовах розвитку національної мистецької системи освіти.

Сьогодні надзвичайно гостро постає проблема підготовки драматичного актора універсального типу – актора, який повинен не тільки проявляти акторські здібності під час дії, а й розкривати свою індивідуальність у процесі створення вокально-сценічного образу у виставі. Чим ефективнішою буде вокальна підготовка студента, тим якіснішою виявиться його вокальна діяльність, оскільки підготовка студента та його майбутня професійна діяльність знаходяться у прямо пропорційному співвідношенні.

Опрацювання наукової літератури дало змогу визначити, що під вокальною підготовкою актора музично-драматичного театру слід розуміти складний поетапний процес, який є складовою професійної підготовки майбутнього фахівця та забезпечується науково-методичною системою, що містить у собі форми, методи, засоби навчання, через які реалізується формування вокальних знань, умінь і навичок, що трансформуються у вокальну майстерність майбутнього фахівця для подальшої вокально-виконавської діяльності.

На основі дослідження можливостей вокального мистецтва, вивчення теоретичних основ професійної підготовки майбутнього актора, відповідно до їх співвідношення та структури вокальної майстерності як результату професійної вокальної підготовки було розроблено структурно-функціональну модель, що відтворює педагогічний процес, спрямований на фахову підготовку та формування творчої активної особистості студента. Для виконання цього завдання було застосовано метод моделювання. Науково-теоретичне обґрунтування моделювання як методу дослідження здійснено науковцем Г. Локаревою у зв'язку із застосуванням художньо-естетичної інформації у процесі підготовки майбутнього фахівця [1]. Ми поділяємо точку зору дослідниці про те, що моделювання глибоко проникає в теоретичне мислення і практичну діяльність людини, у педагогічну науку зокрема, що педагогічне моделювання передбачає використання абстрагування та ідеалізації. Такий метод допомагає відтворити цілісність об'єкта, що вивчається, його структуру, зв'язки, функціонування, зберегти цілісність на всіх етапах дослідження від пошуково-діагностичного до підготовчо-реалізаційного та результативного.

В основу моделювання покладено загальноприйняті вимоги побудови педагогічних моделей, а саме, “основними її складовими мають бути цільовий, стимулювально-мотиваційний, змістовий, процесуальний, контрольнорегулювальний, оцінно-результативний, суб'єктно-суб'єктний компоненти” [5, с. 227].

Розроблена нами модель за родовою ознакою є педагогічною, а за видовою – структурно-функціональною і складається з 4 модулів: концептуально-цільового, змістового, організаційно-діяльнісного, оцінно-результативного, які мають внутрішню єдність (рис. 1). Усі чотири модулі поєднані функціональними зв'язками, які обумовлюють дієвість і перехід від концептуально-цільового до оцінно-результативного. Суб'єкт-суб'єктний компонент (В. Ягупов [5]) є якісною властивістю і притаманий усім чотирьом модулям (приєднуємось до такої думки Г. Локаревої [1]).

I Модуль – Концептуально-цільовий. Концептуально-цільовий модуль моделі містить мету, завдання, умови та принципи процесу вокальної підготовки майбутнього актора. Мета вокальної підготовки – формування вокальної майстерності, прогнозує результат. Визначення основної мети процесу вокальної підготовки здійснено відповідно до освітньо-професійної програми навчання за напрямом підготовки “Театральне мистецтво” студентів-акторів, у якій відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, що передбачає формування у студентів конкретних знань, умінь та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності, потреба в постійному самовдосконаленні та реалізації навичок у виконавській діяльності майбутнього актора-вокаліста. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом постановки та вирішення конкретних завдань, таких, як: здобуття мистецько-професійних знань; формування вокально-виконавських умінь та навичок; розвиток професійно-особистісних якостей згідно з вимогами до їх професійної кваліфікації.

Мета й завдання визначають змістовність вокальної підготовки майбутніх акторів-вокалістів. Реалізація мети і завдання передбачає дотримання певних педагогічних умов і забезпечує ефективність їх вирішення через інтеграцію в професійну підготовку майбутнього актора спеціалізації “Сольний спів: академічний та естрадний”; організацію навчального творчого середовища; створення позитивного психологічного мікроклімату; стимулювання ініціативності студентів у вокальній діяльності; використання алгоритмів навчання у формуванні вокально-технічних навичок актора-вокаліста.

Фундаментом та методологічною основою педагогічного процесу є сукупність науково обґрунтованих та взаємопов'язаних принципів, які спрямовують та організують процес професійної підготовки з урахуванням майбутньої діяльності студентів за фахом. Відповідно до запропонованої моделі, вокальна підготовка майбутнього актора має ґрунтуватися на загальнодидактичних та специфічних принципах. *Загальнодидактичні:* науковості; системності та послідовності; практичної спрямованості; оптимізації навчання; доступності й дохідливості викладання; індивідуального підходу; мотивації навчально-пізнавальної діяльності; свідомості й активності, опори на самостійну роботу студентів.

Специфічні – принципи професійної спрямованості формування вокального голосу: систематичності й послідовності розвитку вокального голосу; урахування нейрофізіологічного фактора вокального процесу; рівночасності розвитку якостей вокального голосу актора-співака; персонального підходу до розвитку вокального голосу; урахування психологічних характеристик особистості в оволодінні вокально-технічними навичками.

II модуль – Змістовий. Концептуально-цільовий модуль моделі є теоретико-методологічною основою змістового модуля. У модуль введено структурні компоненти вокальної майстерності майбутнього актора-вокаліста: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, чуттєво-емоційний та досвідно-виконавський. Проаналізуємо зміст та призначення цих структурних компонентів.

Мотиваційно-ціннісний компонент спрямований на формування мотивації до оволодіння вокальною майстерністю у студентів та створення уявлення про ідеальний образ актора-співака. Для активної участі студента в навчально-пізнавальній діяльності необхідно, щоб мета і зміст процесу вокальної підготовки, насамперед формування вокальної майстерності актора, не тільки були внутрішньо прийняті ним, а й набули для нього особистісного сенсу, викликали позитивні переживання, інтерес, внутрішнє спонукання й прагнення до ефективних дій. Створення системи стійких позитивних мотивів сприяє кращому засвоєнню знань, умінь, навичок, важливих для майбутньої професійної діяльності актора-вокаліста, слугує засобом запобігання професійної деформації.

Майбутній актор-вокаліст буде мотивований на формування вокальної майстерності за наявності у нього естетичного ідеалу та ціннісних орієнтирів вокального мистецтва. Прагнення студента до високохудожнього виконання вокальних творів, які стали вже певними культурними цінностями, заохочують його до навчального процесу, дають певну свободу у власній виконавській діяльності. Навчальні мотиви студента визначають перед викладачем конкретні завдання щодо реалізації основної мети моделі.

Когнітивно-інтелектуальний компонент визначає готовність до використання вокальної майстерності на практиці з позиції сформованих загальнопрофесійних та специфічно-професійних знань. Цей компонент містить систему знань, навичок і вмінь, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток здібностей студентів (акторських, вокальних), формування загального світогляду, підготовку до професійної діяльності, загальнокультурний рівень, набуття досвіду суспільного життя. Розвиненість цього компонента визначається рівнем сформованості загальнопрофесійних (акторських) та специфічно-професійних (вокальних) знань, необхідних для ефективного використання актором вокальної майстерності.

Професійно-специфічні знання з вокального мистецтва – це знання про розвиток та функціонування вокально-голосового апарату, особливості створення та розкриття художнього образу вокального твору, про специфіку формування вокально-технічних навичок актора-співака для реалізації професійної діяльності в сучасному музично-драматичному театрі.

Чуттєво-емоційний компонент спрямований на розкриття психологічного змісту художнього образу вокального твору і є домінуючим елементом вокальної майстерності майбутнього актора. Виконання вокального твору спонукає студента до застосування певних емоцій під час розкриття художнього образу. Передача емоційного стану і почуттів вокального твору студентами безпосередньо позначаються на ефективності процесу власного виконання. Чуттєво-емоційний характер формування вокальної майстерності визначається вокальними уподобаннями актора-вокаліста, почуттями, що виникають під час співу, адекватністю реакції, емоційним ставленням до певної ситуації, у якій перебуває виконавець.

Після детального аналізу вокального твору, зробленого викладачем щодо емоцій, які були закладені авторами, у студента закономірно з'являються власні почуття та емоції як відображення змістового й емоційного наповнення твору. У процесі вивчення спеціально

підібраних прикладів світового та вітчизняного вокального мистецтва у студента поступово виховується почуття прекрасного, естетичної насолоди від спілкуванням з музикою, співом, формується самооцінка власного співу порівняно з ідеалом вокального виконання.

Досвідно-виконавський компонент вокальної майстерності актора складає сукупність практично засвоєних знань, умінь та навичок, що дає змогу зробити їх дієвими та перевірити їх важливість і необхідність у вокальній практиці. Сутність досвідно-виконавського компонента визначається безпосереднім оволодінням вміннями та навичками, завдяки яким демонструється вокальна майстерність у здійсненні фахової (акторської) діяльності. Досвід виконавської діяльності проявляється в: умінні користуватись співочим голосом під час виконання драматичних уривків; використанні мелодекламаційних частин у сольних партіях з музично-драматичних вистав, оперет, мюзиклів тощо; розкритті змісту та художнього образу при виконанні вокальних творів; донесенні стильових особливостей під час виконання різножанрових творів.

III модуль – Організаційно-діяльнісний. Організаційно-діяльнісний модуль моделі процесу вокальної підготовки майбутнього актора обіймає три послідовні та взаємопов'язані етапи, що реалізуються через відповідні форми та методи навчання: I етап – діагностично-прогнозувальний; II етап – базовий; до III етапу – усвідомлено-реалізаційного – увійшли такі компоненти, як стабілізуючий та виконавський. Завдання кожного етапу визначаються в контексті основної мети, що відображено в концептуально-цільовому компоненті моделі. Кожен етап ґрунтується на основних структурних складових навчального процесу.

Перший етап повинен завершуватись визначенням викладачем типу вокального голосу студента, його недоліків та з'ясуванням методів їх подолання, перспективами його розвитку; практичним застосуванням знань, умінь і навичок щодо основ музичної грамоти на заняттях з дисципліни “Вокал”.

На другому базовому етапі процесу вокальної підготовки майбутнього актора застосовуються такі *форми*, як індивідуальне заняття, майстер-клас, сольний і ансамблевий виступ та *методи*: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний та ситуація творчого пошуку. Результатом роботи на другому етапі є корекція розробленого на першому етапі цілеспрямованого плану розвитку вокального голосу; встановлення психологічного взаємозв'язку між студентом та викладачем; сформованість теоретичних знань, умінь і навичок щодо будови голосового (вокального) апарату майбутнього фахівця, вокально-технічних навичок виконання вокального твору.

Третій етап – усвідомлено-реалізаційний – вміщує два компоненти: це *стабілізуючий* (закріплення здобутих умінь і навичок вокального виконавства) та *виконавський* (розкриття й донесення художнього образу).

Усвідомлено-реалізаційний етап зумовлює використання різних *форм* і *методів* навчання: індивідуальне заняття, участь у творчих заходах (концерт, фестиваль, конкурс), виступ із доповіддю на конференціях, круглих столах тощо, а також репродуктивний метод та ситуація творчого пошуку. Підсумками роботи на третьому етапі є сформованість навичок щодо стилю виконання певного вокального твору, розкриття художнього образу засобами виразності вокального мистецтва; особистісний контроль емоційного стану під час власного виступу.

IV модуль – Оцінно-результативний. Оцінно-результативний модуль моделі передбачає завершення модульного циклу результатом, який спрогнозовано у концептуально-цільовому модулі. Для оцінювання знань з опанованих студентами навчальних професійно-спрямованих дисциплін, засвоєння сукупності знань з вокального мистецтва, формування практичних умінь і навичок вокального співу, визначення рівня особистісного й професійного розвитку студентів на всіх етапах проводяться контрольно-оціночні заходи, які показують результат роботи. В. Ягупов наголошує, що оцінювання – це процес порівняння ступеня засвоєння учнями знань, навичок і умінь з еталонними уявленнями, описами в навчальних програмах, порадиниках та інших нормативних документах [5]. Еталонні уявлення

вокальної сформованості – це критерії оцінки з вокального виконавства, знань основних положень вокальної педагогіки, що є обов'язковими для майбутнього фахівця.

Функціональним навантаженням IV модуля є перевірка ефективності запропонованих умов, що реалізувалися цілісним змістом моделі через критерії, показники, рівні та методики діагностики сформованості вокальної майстерності майбутнього актора. Діагностичний апарат містить критерії для визначення рівня сформованості вокальної майстерності майбутнього актора, які визначено відповідно до її компонентів (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтелектуального, чуттєво-емоційного та досвідно-виконавського). Критерії і показники складають групи:

I. Критерій – мотиваційно-ціннісний, показники: мотивація досягнень; професійні цінності; професійна спрямованість; професійні мотиви. II. Критерій – когнітивно-інтелектуальний, показники: знання з теорії вокалу; інтелектуальні здібності; музична пам'ять; творчий потенціал. III. Критерій – чуттєво-емоційний, показники: емпатія; емоційність; експресія; гнучкість реакцій. IV. Критерій – досвідно-виконавський, показники: виконавська діяльність; вокально-технічні навички; художня виразність; професійні якості.

Рівень сформованості вокальної майстерності визначається шляхом вивчення музичної та вокальної підготовки актора. Визначення рівня музичної та вокальної підготовки на різних етапах навчання здійснюється завдяки використанню спеціальної системи діагностичних методик.

Отже, структурно-функціональна модель відтворює педагогічний процес, спрямований на фахову підготовку та формування творчої активної особистості студента. Теоретичне обґрунтування й розроблення структурно-функціональної моделі вокальної підготовки майбутнього актора музично-драматичного театру дали підставу для експериментальної перевірки визначених педагогічних умов та змогу перейти до їх практичного впровадження в навчально-виховний процес фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Локарева Г.В. Художньо-естетична інформація в підготовці соціального педагога до професійного спілкування: теорія та практика : монографія / Локарева Г.В. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – 376 с.
2. Олексюк О.М. Музична педагогіка : навч. посіб. / О.М. Олексюк. – К. : КНУКіМ, 2006. – 188 с.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька : навч. посіб. / О.П. Рудницька. – К. : ІЗМН, 2002. – 270 с.
5. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

REFERENCES

1. Lokarjeva G.V. Hudozhn'o-estetychna informacija v pidgotovci social'nogo pedagoga do profesijnogo spilkuvannja : teorija ta praktyka:[tekst] : monografija / G.V. Lokarjeva. – Zaporizhzhja : ZNU, 2007. – 376 p.
2. Oleksjuk O.M. Muzychna pedagogika : navch. posib. / O.M. Oleksjuk. – K. : KNUKiM, 2006. – 188 p.
3. Padalka G.M. Pedagogika mystectva (Teorija i metodyka vykladannja mystec'kyh dyscyplin) / G.M. Padalka. – K : Osvita Ukrai'ny, 2008. – 274 p.
4. Rudnyc'ka O.P. Pedagogika: zagal'na i mystec'ka : navch. posib. / O.P. Rudnyc'ka. – K. : IZMN, 2002. – 270 p.
5. Jagupov V.V. Pedagogika : navch. posib. / V.V. Jagupov. – K. : Lybid', 2002. – 560 p.